

Geachte Redacteur!

Ofschoon het in n°. 6 geplaatste opstel van onzen collega Dr. RUTGERS tot U gericht is, zij het mij, met uwe goedkeuring, vergund, tot voorkoming van misverstand, ZEd. aan te bevelen, òf nog eens het door Prof. STOKVIS omtrent den aanleg van mijn boekje medegedeelde door te lezen, (maar dan niet te vluchtig) òf wel het boekje zelf eens in te zien. Het zal hem dán eerst duidelijk worden, dat Prof. STOKVIS niet beweerde en ook niet beweren kon, dat daarin „voor het eerst als nieuwigheid is ingevoerd, dat voor de doseering der „meeste geneesmiddelen slechts één cijfer, n.l. de dagdosis, opgegeven wordt, „en niet bij alle geneesmiddelen bovendien een dosis singula 1) wordt vermeld”.

Met volkomen recht wijst Dr. RUTGERS op de reeds sedert eenige jaren in het *Geneeskundig Jaarboekje* toegepaste methode, om bij verreweg de meeste artikelen alléén de dagdoses op te geven. Blijkbaar was het hem echter, toen hij zijn opstel schreef, nog niet bekend, dat in mijn boekje *schier bij alle* artikelen, behalve de dagdoses, ook de hoogste doses per keer en de begindoses (alles voor volwassenen) aangewezen zijn.

De „nuewigheid” is eigenlijk dáárin gelegen, dat ik bij het vaststellen der dagdoses, als grondslag voor de berekening der beide andere genoemde doses, er mij zooveel mogelijk op toelagde, bedragen vast te stellen, welke in een decimaalstelsel op hun plaats zijn, maar . . . die — en hierop kwam het wèl voornamelijk aan — tevens aan onze therapeutische bedoelingen beantwoorden.

Indien nu Dr. RUTGERS, aan wiens goede zorgen wij de „doseering” in het *Jaarboekje* verschuldigd zijn, ons beider arbeid nauwkeurig met elkander vergelijkt, dan zullen hem zulke streng gemarkeerde verschillen van behandeling in het oog moeten springen, dat hij ongetwijfeld erkennen zal, zich in zijn beschouwing vergist te hebben. Uit de massa voorbeelden, welke zoo maar voor het grijpen liggen, slechts dit ééne:

Jaarboekje.

Podophyllum. Als laxans hoogstens grm. 0.5 d. die in poeders of pillen; gewoonlijk is grm. 0.02 op eenmaal voldoende om zonder pijn brijge ontlasting te verkrijgen zonder opvolgende constipatie.

Podophyllotoxinum (werkzaam bestanddeel van *podophyllum*). Milligr. 20—27 p. dos. 1 of 2 maal daags, in poeders of pillen.

Giften.

(*Podophyllum* =) *Resina Podophylli*. Mg. 5—20 d. s. tot mg. 100 (soms tot 200) i. d.; of mg. 50—100 d. s. tot mg. 300 (soms tot 600) i. d.; in pill., poed. of in spirit. opl.

Podophyllotoxinum. Mg. 0,5—2 d. s. tot mg. 10 (soms tot 20) i. d.; of mg. 5—10 d. s. tot mg. 30 (soms tot 60) i. d.; in pill., poed. of in spirit. opl. 2).

blad een stukje van collega SCHILHAM, waarbij ZEd. zoo vriendelijk is er aan te herinneren, dat de Minister HEEMSKERK indertijd begreep, dat *alle* gevallen eener ziekte, die de volksgezondheid bedreigen door den med. behooren te worden aangegeven. Dat denkbeeld van den Minister was mij ook bekend, maar laat mij collega SCHILHAM doen opmerken, dat het denkbeeld van een Minister, voor de uitlegging van een Wets-artikel, volstrekt niet gelijk staat, noch met de Wet noch met een rechtelijk vonnis.

1) Omdat *singuli*, -ae, -a een plurale tantum is, moeten wij *doses singulae* schrijven.

2) Dat bij de bepaling der doses van beide artikelen op het 10-maal sterker werkende van het laatste dan van het eerste gelet is, blijkt terstond bij vergelijking der cijfers.

Ik geef u hier, geachte Redacteur! verlof, om het nog volgende achterwege te laten. Vindt gij er evenwel soms iets in, hetgeen gij niet geheel onbelangrijk acht voor de lezers van dit *Tijdschrift*, ontvang dan nu reeds mijn dank mij voor de gastvrijheid, ook aan mijn verder geschrijf in uwe kolommen verleend.

Indien mijn boekje uitsluitend ten dienste van geneeskunstbeoefenaars geschreven ware, dan ware het veel uitgebreider geworden. Bij een zeer groot aantal geneesmiddelen toch vereischen de doses wijzigingen, naar gelang van de daarmede te behandelen ziekte-toestanden. Heb ik mij hier en daar schuldig gemaakt aan het opgeven van bepaalde therapeutische doeleinden, dan was het schier „unumgänglich”; zooals bij chloret. hydrargyros., eerst in jongere dagen met aandrang als diureticum aanbevolen, of bij emetica, in geringere doses als expectorantia in gebruik, enz. Ik meende hiërbij eenige rekenschap verschuldigd te zijn voor de bepaling van geheel uiteenloopende giften van hetzelfde geneesmiddel. Doch ik schreef niet alleen voor medici, maar wilde ook onze pharmaceuten, die immers met de uitvoering onzer compositiën belast zijn, een leidraad in handen geven, om zich (en ons) tegen mogelijke vergissingen te vrijwaren. En hierin vooral lag de reden, dat ik mij schier geheel van de opgave van therapeutische bedoelingen onthield. In dit opzicht zal zich dus mijn hooggeachte beoordeelaar van het boekje bij een eventueële volgende uitgave teleurgesteld vinden. In een Jaarboekje voor Geneeskundigen 1) komt dit veeleer te pas, — maar onze apothekers verlangen en behoeven zooveel geleerdheid niet.

Ik heb voorts getracht, „het therapeutisch gelijkwaardige ook gelijkmatig te doseeren”, doch heb hiërbij noch het oog gehad op eenigerlei chemische gelijkenis, noch op eenig gelijkvormig eindeffect op het gezonde of zieke lichaam. Men vergelijkte slechts de door mij vermelde doses van de verschillende antipyretica, hypnotica, cardiotonica, enz. Bij de kritiek van mijn werkje is intusschen niet er op gewezen, dat vele cortices, radices, enz., mitsdien tal van extracta en tincturae, zeer vele olea volatilia en meer dergelijke groepen als gelijkwaardige gelden kunnen. (Vergeef het den op zijn leeftijd gansch voor verbetering onvatbaar gebleven scepticus, indien hij vele daarvan als therapeutisch gelijkonwaardige overboord zou willen werpen!) *Alleen* dezulke heb ik, in het belang van het zoo veelzijdig in beslag genomen geheugen van onze receptenschrijvers, gelijkmatig trachten te doseeren, — geen andere! En hoe dan nog? Zeker niet: *pro dosi*, dat beteekenen zou: *voor* = om = wegens, of *als*, of *volgens*, of *vóór* (als plaatsbepaling), of *ten voordeele van* = in het belang van, of *voor* = in de plaats van, of *evenals* . . . een gift; maar wèl als *doses singulae*, zijnde de eenige mogelijke overzetting van *elke gift op zich zelve* of *gift per keer*. En verder nog: *in die*, zooals op blz. 9 van mijn boekje opgeteekend is, hetgeen intusschen als lapsus calami te verbeteren is in: *in diem*, zijnde een vorm, waarin wij het door ons bedoelde „per dag” kunnen overbrengen, hoewel (als eigenlijk beteekenend, voor éénen dag) minder juist dan de in onze *Pharmacopee* bij de maximaaldoses aangenomene: *in singulos dies*. Van *dosis quotidiana*, een vroeger gebruikelijke term, kan daarom geen sprake zijn,

1) Ik schrijf dáárom niet *Geneeskundig Jaarboekje*, omdat een boekje niet kundig kan zijn; wèl zij, die het samenstellen.

omdat toch onze geneesmiddelen niet bestemd zijn, om „dagelijks” (maar alleen zoolang de te bestrijden ongesteldheid duurt) toegediend te worden. Ook is de wel in zwang zijnde uitdrukking „*de die*” te verwerpen, als beduidend: „bij dag” (in tegenstelling van „bij nacht”). Dit laatste brengt de onlangs in het *Pharmaceutisch Weekblad* gestelde vraag in herinnering: „Wat men in casu onder „per dag” te verstaan hebbe?” Nagenoeg al de door mij over die schijnbaar zoo eenvoudige vraag geraadpleegde werken bewaren het stilzwijgen hieromtrent. In enkele oudere vond ik opgegeven, als bedoeld met een dosis per dag, die, welke voor een volwassene bestemd was, om in 24 uren gebruikt te worden. Het behoort intusschen in onze dagen wel tot de uitzonderingen, dat patiënten den geheelen dag en den hierop volgenden nacht, aliis verbis, gedurende 24 uren, met zekere tusschenpoozen, van geneesmiddelen voorzien worden. Op sommige uitzonderingen na, is de gebruikstijd te stellen op ongeveer 12 uren in een etmaal. Het geval zou zich echter kunnen voordoen, dat binnen 24 uren van een of ander heroïcum, waarvan aanvankelijk reeds de gansche eerst gebruikte maximaaldosis, zooals die officieel bepaald is „in singulos dies”, niet voldoende werkzaam gebleken was, den apotheker een iteratie werd voorgesteld, — mag hij die dan opnieuw ten gebruike binnen hetzelfde etmaal gereed maken? Hierin ligt eigenlijk de *cardo quaestionis*. Alsdan zou, naar mijn bescheidene meening, de meest voorzichtige beantwoording moeten luiden. In dubiis abstinence! Moge de inneemtijd dan ook aan geen voor alle gevallen bepaalde regelen gebonden zijn, de algemeen geldende opvatting was en is nog steeds bij het vaststellen van giften „per dag”, dat hieronder eigenlijk „per etmaal” bedoeld wordt. De geneeskundige kan, indien hem de werking van eenig toegediend geneesmiddel niet krachtig genoeg gebleken is, mede elk gevaar voor cumulatie ontwijken, door binnen hetzelfde etmaal van een iteratie af te zien. Er zijn toch in onze dagen surrogaten in overmaat te kiezen!

A. 8 Februari 1890.

Dr. D. J. COSTER.

Geachte Redactenr!

Gaarne repliceer ik op de opmerking van Dr. COSTER, dat ik mij geheel gewonnen geef, wat betreft de gekozen uitdrukking: de dagdosis is door ZEd. niet uitsluitend vermeld, doch als grondslag voor de andere doses gelegd: immers deze zijn gewoonlijk $\frac{1}{5}$ (resp. $\frac{1}{4}$) van de dagdosis. Het is wel geriefelijk voor den lezer deze herleiding in het boekje afgedrukt te vinden. Waar van dezen regel dient te worden afgeweken, vindt men dit vermeld zoowel bij Dr. COSTER als in het *Jaarboekje*.

Ik ben Dr. COSTER juist daarom zoo erkentelijk voor deze rectificatie, omdat mijn betoog tegenover Prof. STOKVIS daardoor versterkt wordt. Een nieuwigheid van Dr. COSTER's „*Giften, enz.*” zou daarin gelegen zijn, dat de dagdosis tot grondslag genomen is. Welnu, wáár vindt men deze nieuwigheid consequenter: in een boekje, waarin de doses singulae ook vermeld worden, of in een boekje, waar in den regel slechts één cijfer genoemd wordt.

Mij dunkt, dat het *Geneeskundig Jaarboekje* sedert 1887 wel de uiterste consequentie dezer nieuwigheid voorstelt.

Ten slotte wensch ik evenals Prof. STOKVIS aan den arbeid van Dr. COSTER veel succes!

Dr. J. RUTGERS.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

LONDEN. — Protesten tegen drank-misbruik. Voor het eerst werd in 1839, volgens de *British medical Journal* van 1 Februari, van geneeskundige zijde geprotesteerd tegen het gebruik van spiritiosa in het algemeen en tegen het misbruik in het bijzonder. Destijds behoorden BRODIE, CLARKE en MARSHALL HALL tot de voornaamste tegenstanders. Een tweede protest verscheen in 1847 en telde 2000 ondertekenaars, waaronder FORBES, RISDON BENNET en MAC. GREGOR. Een derde protest ging uit van ERNEST HART en Dr. PARKES in 1871 en daarbij werd vooral tegen het meer en meer toenemende gebruik van alcohol in ziekten, te velde getrokken. Gedurende de laatste 2 jaren won de British medical Temperance Association nog 662 ondertekenaars en deden vooral MAC KENDRICK, MACLEOD, SIMPSON, PITMAN en PLAYFAIR den invloed van hun naam daarbij gelden.

PARIJS. — Ol. Ricini. GIRAUD vervaardigt uit pulv. cacao 50, sacchar. 100, ol. ricini 50, vanille qs. tabletten of pastilles, die goed smaken en waarvan 10 gram bij een kind reeds voldoende purgeerend werken.

— De *Progrès médical* van 25 Januari brengt nogmaals het emeritaat der Hoogleeraren in verband met hunnen leeftijd, ter sprake. De injectie van BROWN-SÉQUARD ligt nog bij iedereen versch in het geheugen, en met weemoed herinnert het blad zich nog „les rires et les plaisanteries”, die CRUVEILHIER nog als Hoogleeraar en Président perpétuel der Société anatomique ten deel werden, toen hij „en présence du foie, des reins et de l'estomac” van een patiënt de vraag uitte: „ce qu'était devenu le malheureux”, en hoe zijn auditorium ten slotte slechts uit 5 tot 6 personen bestond. CRUVEILHIER was ook eenmaal een der sterren van de Fransche geneeskunde, en het geval van BROWN-SÉQUARD is niet minder treurig. Het blad verlangt geen terugwerkende maatregelen en gunt aan de nog levende volgaarne het emeritaat eerst op 70- en 75-jarigen leeftijd; voor het vervolg wil het echter het emeritaat voor iederen Staats-Hoogleeraar op 65 jaren gesteld zien. De Minister behoorde zich op de hoogte te stellen van de wijze, waarop het onderwijs door een Hoogleeraar boven de 65 jaren wordt gegeven, en zal zich, volgens den *Progrès médical*, zeker tot zijn meening bekeeren.

— Bij de hernieuwing van het Staats-monopolie voor de vervaardiging van lucifers is ook de door den Minister gevraagde exploitatie van Staatswege door de wetgevende macht toegestaan. Hierbij is echter bepaald, dat de lucifers-fabricage onder een afzonderlijk sanitair toezicht zal worden gebracht, dat geen kinderen beneden de 16 jaren in genoemde industrie zullen worden gebruikt en dat het gebruik van den witten phosphorus streng verboden zal zijn.